

כיקרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

השיגוה בין המצרים

התוועדות מיוחדת לימים
אלו: הרב שבתי סלבטיצקי

אל ראשי המטות

בין מטה לבין שבט רך -
מאת הגה"ח רבי יואל כהן

זאת אות הברית

מילי דחסידותא לסוגיות
הנלמדות השבוע בדף היומי

עדכוני חב"ד;

לרגל התחלת המחזור הארבעים ללימוד הרמב"ם
היומי, כתקנת הרבי: שיחה עשירה ומרתקת עם
הרה"ג רבי יצחק שילת, עורך ומהדיר מהדורת 'רמב"ם
מדויק', מגישה לקוראי 'כי קרוב' סיור מאלף בין
גרסאות כתבי היד המיוחסים לרמב"ם ולמעתיקי ספרו
הגדול, הגלגולים שעברו עליהם והבדלי המשמעויות,
להלכה ולמעשה, בין הנוסחאות השונות • משנה תורה

'כי קרוב' מצורף לעיתון בקהילה
ונפוץ ב-60,000 עותקים בכל מוקדי הציבור החרדי בארץ

מטות-מסעי

המעלה המיוחדת של 'מטה'

(ובאמת התואר לשבטי ישראל בכלל הוא תמיד 'שבטים', גם בזמן הגלות, אך כשבאים להדגיש את עניין החורבן, בין המצרים, נקראים ישראל בשם 'מטות').

קשיות למעליותא

בפשטות, ה'קשיות' של ה'מטה' בנוגע לישראל היא עניין בלתי-רצוי - חסרה החיות הרוחנית שמצד הנשמה, וגשמיות הגוף והנפש הבהמית הם 'קשים' ואינם כלים לקדושה כנ"ל. על 'קשיות' זו אמרו חז"ל "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז" (תענית כ,א).

אך ידוע שכל ירידה היא לצורך עלייה. ירידת הנשמה למטה היא לצורך עלייה, שעל-ידי ירידתה למטה היא מגיעה למעלה שלא הייתה בה קודם לכן. וכך גם לגבי הירידה שבזמן הגלות, על-ידי דוקא מגיעים ישראל למעלה כזאת שלפני כן, בזמן הבית, לא הייתה בהם.

כאשר יהודי הוא במצב של 'שבט', ומרגיש גילוי אלוקות, אין פלא שהוא לומד תורה ומקיים מצוות. החידוש הוא במצב של ירידה, כשהוא מתנתק מהשורש, ולא מאירה אצלו ה'לחלוחית' של הקדושה, ובכל זאת בהיותו יהודי הוא עומד בתוקף של קבלת עול מלכות שמים, לעבוד את ה' ככל הנדרש, ולא לזוז מחובתו, לא להתפעל ולא להיכנע לגוף ולנפש הבהמית אפילו כקוצו של יו"ד.

אף שיהודי חשש מהעולם ונדר נדר, נותנים לו כוח מיוחד להפר את הנדר, לבוא במגע עם העולם ועם זה לעמוד חזק בעבודת ה'. זה הכוח שנותנים הנשיאים, "ראשי המטות"

- זה עניין של 'קשיות' למעליותא; תוקף של יהודי לעבוד את ה' גם במצב של ירידה.

על זה אמר משה רבנו "כי עם קשה עורף הוא" (תשא לד,ט). אחרי בקשת הסליחה על חטא העגל והתעוררות י"ג מידות הרכמים, אומר משה לקב"ה "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא, וסלחת גוי". לכאורה זה פלא: מדוע הוא מזכיר כאן את "כי עם קשה עורף הוא", וכי כוונתו לקטרג על ישראל חס ושלום?! אלא מבואר בספרים שהכוונה היא ל"עם קשה עורף" למעליותא, שיש לישראל 'קשיות' וחוזק, שאחרי כל ההעלמות וההסתרים יש בהם החוזק והתוקף של קבלת עול מלכות שמים שלא לזוז מרצון ה' אפילו כקוצו של יו"ד.

נמצא שבעניין ה'מטה', שהוא קשה, יש שני צדדים: מצד אחד ה'מטה' הוא קשה לגרעיותא, שאין מורגשת בו רוחניות, ומן הצד השני ה'מטה' קשה למעליותא, שיש בו חוזק ותוקף שלא להתפעל מההעלם וההסתור.

ושני העניינים קשורים זה בזה: כשיהודי הוא במצב של 'שבט', יש בו הלחלוחית והחיות בעבודת ה', אבל לא ניכר החוזק שלו; אין הקשיות לגרעיותא אבל גם אין הקשיות למעליותא. ואילו כשהוא מתנתק ונעשה קשה כאבן, בלי רכות ולחלוחית, זה מצב המאפשר ודורש את ניצול התכונה של "עם קשה עורף" למעליותא, שיהודי אינו מתפעל משום העלמות והסתרים ועובד את ה' בתוקף ובקשיות, שלא לזוז ממעמדו.

שבטי ישראל נקראים בדרך כלל 'שבטים', כלשון הפסוק "ששם עלו שבטים, שבטי י-ה" (תהילים ככב,ד), ולפעמים הם נקראים 'מטות', כפי שהם מכונים בהתחלת פרשתנו: "וידבר משה אל ראשי המטות", הלוא הם הנשיאים, ראשי השבטים.

המובן הפשוט הן של 'שבט' הן של 'מטה' הוא - ענף של אילן. לייסר בשבט' פירושו להכות בענף אילן. אף מטה הוא מקל שנעשה מענף עץ. אך יש הבדל ביניהם - כאשר הענף מחובר לאילן הוא רך וגמיש. גם אחרי שנכרת מהאילן עדיין הוא רך במשך זמן מסוים, אך ככל שעובר יותר זמן מאז ניתוקו מהאילן הוא מתקשה והולך. כל זמן שהענף רך הוא נקרא 'שבט', ואילו כשהוא מתקשה הוא מכונה 'מטה' - מקל יבש וקשיח.

הסיבה לכך היא שכאשר הענף מחובר לשורשו, הוא יונק חיות מהאילן ולכן הוא רך. אף לאחר שנכרת מהאילן עדיין נשארת בו למשך זמן לחלוחית מסוימת מהאילן, ולכן הוא עדיין רך. ככל שעובר יותר זמן מניתוקו משורשו נעלמת הלחלוחית שנובעת משורש חיותו ולכן הוא מתקשה והולך עד שהוא נהפך למקל.

הבדל זה מתבטא בשני השמות שבהם נקראו שבטי ישראל. כאשר בני ישראל מחוברים לשורשם הם נקראים 'שבטים', כמו 'שבט' רך שיש לו יניקה משורשו, וכאשר הם מנותקים משורשם הם נקראים 'מטות'.

בכללות, אלה שני מצבים בנשמה: כאשר הנשמה נמצאת למעלה, קודם ירידתה לגוף - היא נקראת 'שבט', על שם היותה קשורה ודבוקה בשורשה האלוני, ומורגשת בה ה'חיות' וה'לחלוחית' הרוחנית. לאחר ירידתה למטה והתלבשותה בגוף ובנפש הבהמית - היא נקראת 'מטה', על שם שהיא מנותקת (במידה רבה) משורשה, כאשר הקדושה כבר אינה מאירה ומורגשת בה כל-כך, והיא נעשית 'קשה' ברוחניות, בחינת 'מטה'.

ה'שבט' נהפך ל'מטה'

פרשת מטות נקראת לעולם בימי בין המצרים (פרשת פינחס חלה בתוך בין המצרים במקצת השנים, ואילו פרשת מטות לעולם חלה בבין המצרים). הקשר לעניינינו הוא, שההבדל בין 'שבטים' ל'מטות' קיים גם בעולם הזה גופא - בין המצב שבית המקדש היה קיים לזמן הגלות.

בזמן בית המקדש הורגשה בבני ישראל הדבקות בשורשם, שכן אז ראו גילוי אלוקות, כמאמר המשנה "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש" (אבות ה,ה). על אף היותם נשמות בגופים האירה בהם הנשמה האלוקית בגלוי, הורגשה החיות והלחלוחית הרוחנית, ולכן הם נקראים אז 'שבטים'.

אמנם ודאי שגם בזמן בית המקדש היו זמנים שונים. היו תקופות שיששראל היו בדבקות גדולה יותר והיו זמנים שפחות, אבל בכל זאת תמיד היו הם בבחינת 'שבט' - ענף רך. גם בענף רך יש מצבים שונים - כשהוא מחובר לאילן ולאחר שנתלש מהאילן - אבל גם אז עדיין מורגש בו הקשר עם שורשו, ולכן הוא רך.

לעומת זה, בזמן הגלות ישראל שרויים במצב של 'מטות' - מקל קשה, שכן בעקבות הגלות נותק במידה רבה הקשר שלהם עם שורשם, וכבר לא מורגש בהם הגילוי האלוני. ביהודי מורגשת יותר הגשמיות שמצד הגוף והנפש הבהמית, והנשמה כבר אינה מאירה כל-כך כבזמן הבית. חסרה ה'חיות' וה'לחלוחית'. לכן הם נקראים 'מטות'.

הכוח להפר נדרים

עניין זה קשור גם לתוכן הפרשה:

המילים "וידבר משה אל ראשי המטות" נאמרו כאן בהקשר להפרת נדרים, "לימד שהפרת נדרים ביחיד מומחה, ואם אין יחיד מומחה מפר בשלושה הדיוטות" (רש"י). והיינו שהנשיאים "ראשי המטות" הם בגדר "יחיד מומחה", שיכול להפר לבדו את הנדר. ובקשר להפרת נדרים נקראים הנשיאים "ראשי המטות" – לא 'שבטים' אלא 'מטות'.

והביאור בזה: 'שבט' ו'מטה' הם גם שתי דרכים כלליות בעבודת ה'. העבודה של 'שבט' היא שיהודי קשור תמיד לשורשו הרוחני, מסוגר בד' אמות של תורה ותפילה, בלי שום עסק עם העולם. ואילו העבודה של 'מטה' היא, שהואיל והכוונה העליונה היא "נתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים" (תנחומא נשא טז), היהודי נמצא בתוך העולם ומתעסק עם דברים גשמיים, ועם זה עובד את ה' בכל התוקף.

זה ההבדל בין 'נדרים' לבין 'הפרת נדרים': עניין הנדרים הוא – "נדרים סייג לפרישות" (אבות ג,ג). יהודי חושש שהעולם הזה הגשמי יזיק לו ברוחניות, והוא נודר נדר לפרוש מדבר מסוים מענייני העולם.

אבל יש כוח של 'הפרת נדרים', שאף שיהודי חשש מהעולם ונדר נדר, נותנים לו כוח מיוחד להפר את הנדר, לבוא במגע עם העולם ועם זה לעמוד חזק בעבודת ה'. זה הכוח שנותנים הנשיאים, "ראשי המטות", שיהודי יתעסק עם ענייני עולם הזה, אכילה ושתייה ושאר

צרכים, ועם זה יעמוד בתוקף בעבודת ה' ולא יינזק – לא רק שלא ייכשל באיסור ח"ו כפשוט, אלא שיקיים "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעה", ולא יוותר על כמלוא נימה מרצון התורה. הכוח לזה הוא מ"ראשי המטות".

הבטחת בני גד וראובן

תוכן דומה מצוי גם בסוף הפרשה. הכתוב מספר שם (מטות לב,א ואילך) על בני גד ובני ראובן שביקשו ממשה רבנו "אל תעבירנו את הירדן", מכיוון שרצו להישאר בעבר הירדן, ומשה הוכיחם: "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה?! כה עשו אבותיכם וגו'", והזכיר להם את מעשה המרגלים, "והנה קמתם תחת אבותיכם וגו'". בעקבות התוכחה התחייבו בני גד ובני ראובן שאדרכה, "אנחנו נילחץ חושים" במלחמה לכיבוש ארץ ישראל, ואז אמר להם משה: "אם תיחלצו לפני ה' למלחמה... והייתה הארץ הזאת לכם לאחוזת".

ידוע המבואר בספרים על המרגלים שלא רצו להיכנס לארץ ישראל בטענה ששם יאלצו להתעסק בגשמיים. במדבר היו ישראל פרושים מן העולם ולא היה להם עסק עם הגשמיים. הם לא היו צריכים לחרוש ולזרוע. מזונם היה מן, "לחם מן השמים". הם היו בעולם אחר, דבקים תמיד ברוחניות. המרגלים רצו להישאר כך, במדבר, ולא להיכנס לארץ ישראל ולהתחיל להתעסק עם גשמיים.

במדבר היו ישראל בבחינת 'שבט' – דבקים בקדושה, ואילו הכניסה לארץ ישראל היא בחינת 'מטה' – התרחקות מן הדבקות, כדי לעורר את החזק והתוקף לעמוד חזק בעבודת ה' בתוך הגשמיים. חטאם של המרגלים היה שהם רצו להישאר בבחינת 'שבט', שלא כפי הכוונה העליונה, שהיא הכניסה לארץ ישראל דווקא.

משה רבנו חשש שגם בני גד ובני ראובן הולכים בדרך זו. השבטים האלה היו רועי צאן, "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד". רועי צאן מטבעם פרושים מן העולם, "לפי שאין בעסק זה שום טרדה כלל... וכל היום יוכל להיות פנוי מכל מחשבה בלתי לה' לבדו" (תורת חיים ויחי קב,ב). חשש משה רבנו שכמו המרגלים, גם הם סבורים שהכניסה לארץ הגשמת תגרום נזק רוחני, וזה היפך רצון ה'. אך לאחר שבני גד ובני ראובן התחייבו להילחץ למלחמה למען ארץ ישראל עם אחיהם, הסכים משה רבנו שיישארו בעבר הירדן.

ביאור הדבר: יש בעם ישראל שני סוגי יהודים – 'יושבי אוהל', שכל עסקם ואומנותם בלימוד התורה, פרושים ומובדלים מן העולם; ו'בעלי עסק', העוסקים בעסקי העולם לפרנסתם. על-פי תורה צריכים להיות בעם ישראל שני הסוגים, אך הקב"ה קבע את הסדר

שרוב ישראל הם 'בעלי עסק' ולא 'יושבי אוהל'.

וכמבואר בגמרא (ברכות לה,ב): "הנהג בהן מנהג דרך ארץ – דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה... תורה מה תהא עליה?". לדעתו יש לעסוק בתורה ולהניח לגמרי את עסקי העולם ("מלאכתן נעשית על-ידי אחרים"). אך הגמרא מסיימת: "הרבה עשו כרבי ישמעאל – ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי – ולא עלתה בידן".

הדרך של רבי שמעון, פרישות מן העולם ועסק תמידי בתורה, מתאימה ליחיד סגולה, לא בעבור "הרבה". רוב ישראל צריכים להתעסק עם ענייני העולם, ועם זה לעבוד את ה' בתורה ומצוות, ואף להגיע לידי "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעה". לצידם צריך שיהיה מייעוט בעם ישראל שהוא בבחינת 'יושבי אוהל', שתורתם אומנותם, הפרושים לגמרי מן העולם.

הרצון של המרגלים להישאר במדבר, פרושים מן העולם, היה טוב ומתאים בעבורם. חטאם היה בכך שרצו שכל ישראל יישארו במדבר, וזה היפך הכוונה העליונה שייכנסו לארץ ישראל. לכן אמר משה רבנו לבני גד ובני ראובן: אם רצונכם לפרוש מגשמיים לא מכיוון שאתם טועים בטעות המרגלים, אלא מפני שאתם חושבים שאתם מאותם יחיד סגולה שדרך זו מתאימה להם – הראו לכל

"עם קשה עורף" למעליותא: יש לישראל 'קשיות' וחוזק, שאחרי כל ההעלמות וההסתרים יש בהם החוזק והתוקף של קבלת עול מלכות שמים שלא לזוז מרצון ה' אפילו כקוצו של יו"ד

ישראל שאתם מכבדים את הירידה לגשמיים. היחלצו למלחמה במסירות נפש בעבור הכניסה לארץ ישראל הגשמית! אחרי שתעשו כך, ורוב ישראל ייכנסו לארץ ישראל – אם רצונכם להיות יחיד סגולה לעצמכם ולפרוש מהגשמיים, אתם רשאים להישאר בעבר הירדן.

נמצא שגם התוכן של סוף הפרשה הוא המעלה של 'מטות' – הכניסה לארץ ישראל הגשמית, להימצא בתוך הגשמיים ותוך כדי עיסוק עם ענייני העולם להיות כפי רצון ה', עם כל החוזק והתוקף של יהודי.

תכלית הירידה לגלות

זה הקשר בין התחלת הפרשה וסופה, "נערץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן" (ספר יצירה א,ז). התחלת הפרשה היא בהפרת נדרים (אמנם מדובר שם גם על דיני נדרים אבל עיקר תוכן הפרשה הוא בנוגע להפרת נדרים), שיש ל"ראשי המטות" הכוח להפר את הנדר, לא לפרוש אלא להתעסק עם ענייני העולם הגשמי בלי שהדבר יפריע לעבודת ה'. וזה גם התוכן של סוף הפרשה, על הכניסה לארץ ישראל.

לכן הפרשה נקראת 'מטות', כמוסבר לעיל, שאף שבחיצוניות ה'מטה' התקשה, מפני שאיבד את 'ניקת החיות שלו, וכמו-כן ברוחניות, שהירידה לגשמיים מרחיקה לכאורה יהודי מרוחניות והוא נעשה 'קשה' וחסר חיות רוחנית, אבל במצב זה דווקא מתגלית ה'קשיות' האמיתית, החוזק והתוקף של יהודי, שגם בהיותו בעולם הזה, וגם בשעה שהוא עסוק עם כל העניינים הגשמיים, יש לו התוקף לעמוד חזק בעבודת ה' ולא לזוז אפילו כקוצו של יו"ד.

זה גם הקשר לתקופת בין המצרים. בשביל זה הייתה הירידה בגלות, כדי שעל-ידה יגיעו ישראל לעלייה שלא הייתה קודם לכן, בזמן הבית. שכן בזמן הבית יהודים לא נזקקו לחוזק ול'קשיות' של 'מטה', כי האיר אצלם גילוי אלוקות, "עשרה ניסים נעשו לאבותינו", ובקלות היו יכולים להיות בדבקות בה' ובעבודתו.

אבל בזמן הגלות, כאשר "אותותינו לא ראינו" (תהילים עד,ט), כשאין גילוי אלוקות ולעומת זה יש העלמות והסתרים, ובכל-זאת עומדים יהודים בתוקף שלא להתפעל, ולעבוד את ה' בלימוד התורה וקיום המצוות, ו"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעה" – כאן נעשים בבחינת 'מטות', עם כל ה'קשיות' והחוזק! ומזה נבוא בקרוב ממש לחוזק ולתוקף האמיתיים, בגאולה האמיתית והשלימה.

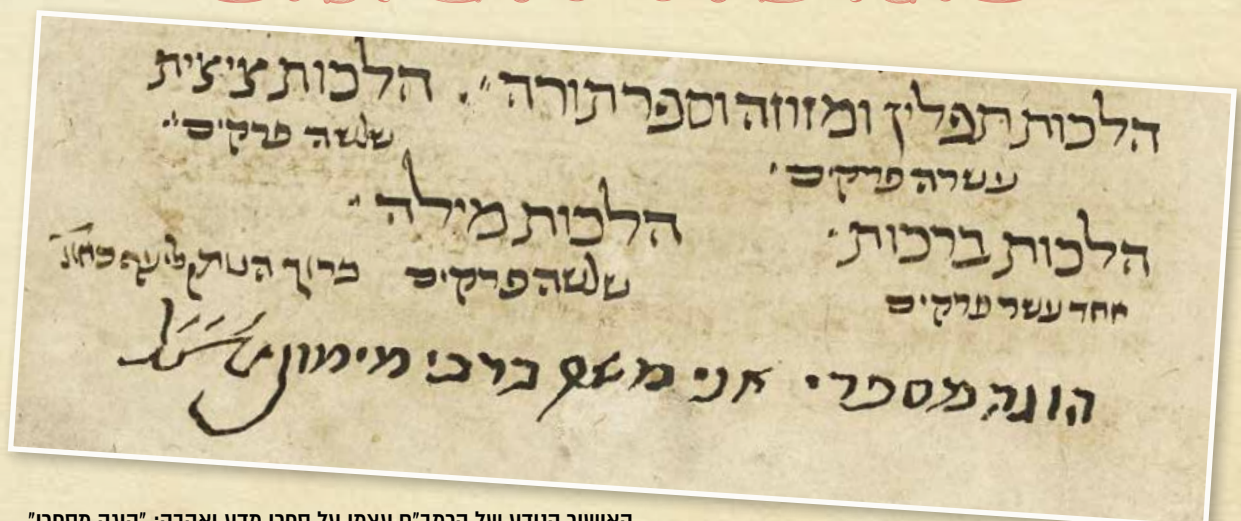
(על-פי לקוטי שיחות, כרך יח, עמוד 378)

משנה הזרה על כרל אֹת וכל רעג

כיצד ניתן לבחון מהו העתק כתב היד המקורי של הרמב"ם ומה אינו אותנטי? • על אילו כתבי־יד כתב הרמב"ם בעצמו: "הוגה מספרי" ומה המשמעות של ציון מקורי זה? • לאן ובאיזו דרך התגלגלו כתבי־היד וההעתקות של הרמב"ם ואיך ניתן היה למצוא את שביל הזהב בין שלל הנוסחים והגרסאות? • עם פתיחת המחזור הארבעים ללימוד הרמב"ם היומי, בהתאם לתקנה שאותה חולל הרבי ולרגל הופעת הכרך האחרון והמשלים של מהדורת "רמב"ם מדויק" – זכינו לשיחה עשירה ומאלפת עם הרב ג' הרב יצחק שילת, עורך ומחדיר מהדורת "רמב"ם מדויק" •

זכרו תורת משה

בנימין ליפקין

האישור הנודע של הרמב"ם עצמו על ספרי מדע ואהבה: "הוגה מספרי" (כתב-יד-אוקספורד שעליו מסופר בגוף הראיון)

שיחה עם הרה"ג רבי יצחק שילת, שעמל בעשר אצבעותיו על המהדורה המנופה והמדוקדקת ביותר של 'משנה תורה' להרמב"ם – הידועה בעולם הספר התורני בשם "רמב"ם מדויק" – מרתקת, מחכימה ומאלפת. הלא דבר הוא: עולם התורה כולו מאוחד בהסתמכותו על מהדורה זו וכולם, פה אחד, מעידים בו כי אין מדויק ומוסמך ממנו.

עם פתיחת המחזור הארבעים ללימוד הרמב"ם היום, ועם מסירתו לדרפוס בימים אלה של הכרך הי"ד והאחרון מסדרת "רמב"ם מדויק" המשלים את י"ד ספרי 'משנה תורה', סרנו אל חדר לימודו של הרב שילת ונפשנו בבקשתנו: ראשית חכמה, לעמוד על סוד העבודה והיגיעה הרבה שהשקיע בחיבורו הגדול של הרמב"ם ובהוצאת הרמב"ם המדויק. מעבר לכך, ביקשנו לדעת אל נכון עד כמה חיוני ללומדי הרמב"ם להגות בתורתו וללמוד הימנה דווקא מתוך מהדורה זו.

לא למותר לצטט כבר בפתח הדברים את דבריו כבירי הרושם של הרב שילת באחד ממעמדי סיום הרמב"ם הראשונים אותם כיבד בנכחותו וכה אמר: "זכינו בתקופה זו להתעוררות מחודשת ללימוד הרמב"ם ז"ל על ידי איש כללי-ישראלי, אשר כהרמב"ם ז"ל בשעתו מצודתו פרושה על רחבי העולם היהודי כולו, ללא הבדל ארץ ועדה, ומקרב את בני ישראל כולם לאביהם שבשמים, הלא הוא כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש. נלכה נא בדרכיו, להרבות אהבת ישראל גדולה לכל יהודי ללא הבדלים ומחיצות, לקבץ ולאחד את כל חלקי עם ישראל בתורת ה' התמימה, השלימה, ובוה נוכה לגאולה השלמה".

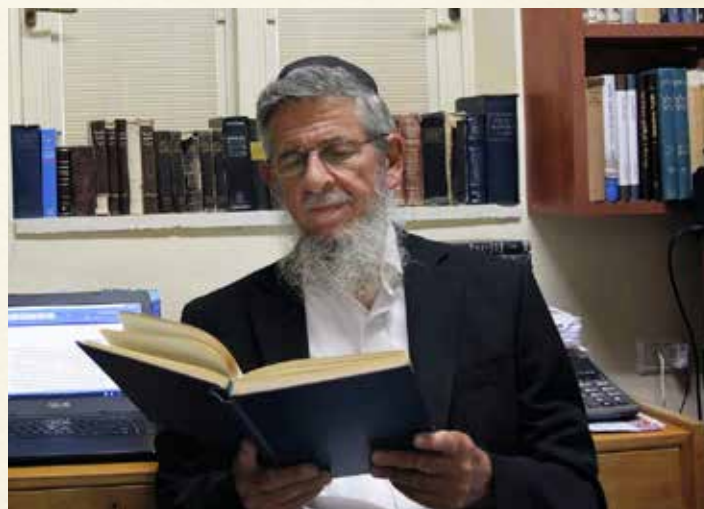
השיחה עם הרב שילת פתחה בפנינו צוהר רב אנפין אל עולם המסורה שבו עברו מדור לדור ומפורה לפורה כתבי היד של הנשר הגדול, דברים שהוא עצמו כתב על חיבורו, והדרך הראויה ללמוד וללמד על מנת לשמור ולעשות את כל דברי התורה הזאת.

נפתח בשאלת תם: 'משנה תורה' של הרמב"ם הוא אחד הספרים הנפוצים והנלמדים ביותר כיום על ידי עמלי תורה בכל תפוצות ישראל. עד כמה גדולה הנחיצות בהופעת המהדורה שעליה עמלתם שכל ייחודיותה מתמקדת בנוסח המקורי, המדויק והמנופה של הספר?

לפני שאענה לשאלתך, אקדים ואומר מילים אחדות אודות עצם החיבור. ספר 'משנה תורה' של הרמב"ם, שכינויו בפי מחברו הוא: "חיבורנו הגדול" או "חיבורנו הגדול הכולל כל דיני התורה", הוא יצירת מופת שלמה ויחידה במינה. מאז חיבורו היה 'משנה תורה' למקיף שבין ספרי פסיקת ההלכה בישראל, עמודי ההוראה, בהיותו כולל את כל מצוות התורה; לאתגר בלתי נדלה ללומדי התלמוד בעיון, החותרים לחשיפת שיטותיו של הרמב"ם בסוגיות הש"ס; ולמקור עיקרי לניסוחם של יסודי אמונת ישראל.

מעמד ייחודי זה של 'משנה תורה', פוטר אותנו מן הצורך להכביר במילים אודות נחיצותה של מהדורה מדויקת ומדוקדקת שלו, מהדורה שתשאף להתקרב ככל האפשר לנוסחו המקורי של הספר, כפי שיצא מתחת יד מחברו.

דיינו אם נצטט את דברי הרמב"ם אודות הבאמץ הרוחני שהשקיע בחיבור, כדי שנבין את חובתנו להשתדל במסירתו כנתינתו ובדיוקו. וזה לשונו באיגרותיו: "וכאשר היה בעת הזאת, בדקדקנו בדקות העיון בכל הלכה והלכה בחיבורנו הגדול". "וכמה טרחתי יומם ולילה כמו עשר שנים רצופות בקיבוץ חיבור זה, ואנשים גדולים ככם הם שידעו מה עשיתי". "קנא קנאתי לה' אלוקי ישראל, בראותי אומה בלי ספר חוקים כולל באמת, ובלי דעות אמיתיות ומבוררות, ועשיתי מה שעשיתי לשם ה' בלבד".

עבודה מאומצת של שנים רבות ורצופות. הרב שילת בחדר לימודו

אילו היה בידינו כתב-היד המקורי של החיבור אשר נכתב בידי הרמב"ם בעצמו, כמו שזכינו לגבי פירוש המשנה, אשר חמישה מששת סדריו כתובים בעצם כ"ק של הרמב"ם מונחים כיום לפנינו וצילומם זמין לכל דורש (ראו תמונה), הרי שעבודתו הייתה מיותרת. הבעיה היא שכתב-היד המקורי של החיבור, שהיה בידי ר' יהושע הנגיד בן-רנינו של הרמב"ם, כפי שהוא כותב בתשובותיו, נעלם במרוצת השנים, ועלינו לחפש בחיפוש אחר חיפוש אילו הם כתבי היד המהימנים ביותר המצויים לפנינו.

לכאורה יש לנו כיוון. כתב-יד ארם-צובה.

הטופס המקורי של פירוש המשנה נתגלה בארם-צובה (חלב) ובדמשק שבסוריה. בארם-צובה נשמר עד לדורנו גם טופס המקרא המפורסם 'כתר ארם-צובה', שעליו כתב הרמב"ם: "הספר הידוע במצרים שהוא כולל כ"ד ספרים... שהגיעו בן אשר, ועליו סמכתי בספר תורה שכתבתי כהלכות" (הל' ס"ת ח, ד). הימצאותם של אלה בארם-צובה מקורה ככל הנראה בהגירתו של ר' דוד הנגיד (השני) בן ר' יהושע הנגיד, ממצרים לארם-צובה, בסמוך לשנת ה'קל"ה.

האם גם הטופס המקורי של 'משנה תורה' הגיע לארם-צובה? ובכן, מסתבר שלא. הראיה לכך מצויה בכתב-יד יחיד במינו שהתגלה בארם-צובה וידוע כיום ככ"י אקספורד 577. הוא מכיל את ספרי המדע ואהבה מ'משנה תורה', ובסופו שורה כתובה בעצם יד קדשו של הרמב"ם ז"ל: הוגה מספרי אני משה ברבי מימון זצ"ל (ראו תמונה). בגליונות כתב-יד זה מצויות הערות בכתב ידו של ר' דוד, ובהן העתקת תשובה שלמה של הרמב"ם. ר' דוד הוסיף הערות גם על גליונות כתב-היד המקורי של פירוש המשנה, כפי שביור ר' סולמן ששון במבואו לצילום כתב-היד. אין ספק שאילו היה בידי ר' דוד הטופס המקורי של 'משנה תורה', הוא היה כותב את הערותיו עליו, כמעשהו בפירוש המשנה, ולא על טופס "הוגה מספרי".

מסתבר אפוא שכתב-היד המוסמך ביותר של 'משנה תורה' שהיה בידי ר' דוד בארם-צובה הוא כתב-יד "הוגה מספרי". עלה בידי להוכיח שהיה זה כתב-יד שלם של 'משנה תורה', שהרמב"ם חתם על כל כרך מכריכו.

כתב היד המהימן ביותר: נותר אי שם מעבר לים

מדוע לא לקח עמו ר' דוד הנגיד גם את 'משנה תורה' לארם-צובה? נראה שהדבר נבע מהסכם ירושה עם צאצאי הרמב"ם האחרים, שנשארו במצרים. ידוע כי כתב-היד המקורי של פירוש המשנה עבר מידי צאצאי ר' שלמה בין הרמב"ם לידי צאצאי אחיו ר' אברהם. נראה אפוא כי היה בין צאצאי הרמב"ם הסכם חלוקה כלשהו, אשר השאיר את ספר 'משנה תורה' המקורי בידי צאצאי ר' שלמה במצרים.

למרות שכתב-היד המקורי של 'משנה תורה' נשאר במצרים, כמאה וחמישים שנה אחרי זמנו של ר' דוד הנגיד השני, בשלהי המאה השלישית לאלף השישי, כבר לא נודעו עקבותיו שם, וגדולי חכמי מצרים, הרדב"ז, מהריק"ש ור"י קורקוס, נאלצו לסמוך על ספרים מכלי שני ושלישי לביור נוסחאות ב'משנה תורה'.

כך כותב הרדב"ז בתשובותיו (שו"ת רדב"ז, ליוורנו תי"ב, סי' רכה = ורשא תרמ"ב, ח"ד, סי' אלף רצו): "אני בדקתי בכל הספרים ישנים הנמצאים פה מצרים, דאתריה דמר הוא, ובספר אחד מוגה, שאומרים שהוגה מספר שהגיה הוא בעצמו ז"ל שהוא בחלב עד היום הזה, ובכולם כתוב ומותרת לו (הל' מלכים ד, ד)".

אין ספק שאותו "ספר שהגיה הוא בעצמו ז"ל, שהוא בחלב עד היום

כשמדובר בקניית עותקים מוכנים, שיכולים היו להיות עותקים מכלי שני, או שלישי או יותר – אין לדעת מה מידת דיוקם.

צא ולמד מהנוסח המקורי של ספרי המדע ואהבה בכתב יד "הוגה מספרי", שנכתב כמובן בחיי הרמב"ם, שבמאות מקומות הוצרך המגיה לתקן שגיאות שהיו בו לעומת כתב יד הרמב"ם. כמו כן ידוע לנו, שבספר הראשון שהגיע ללונדון בחיי הרמב"ם, והוא או תולדתו היה לפני הראב"ד בעל ההשגות, היו טעויות סופר, כפי שכותב הרמב"ם אל חכמי לונדון: "לא עלי תלונותיכם, כמו שאמרתם, ולא על עצמכם, אבל על הסופר ועל המגיה אותו, ונוסח דברי כך הם" (שו"ת, מהד' בלאו, סי' שנ"ד), ועוד שם: "גם זו טעות" (שם, סי' תל"ג); ומפרישי הרמב"ם העירו על כמה השגות של הראב"ד שמקורן בטעויות סופר שהיו בעותק שלפניו.

בני תימן וערב קנו במצרים בחיי הרמב"ם שלושה עותקים של החיבור, אך אין בידינו ערות שעותקים אלו והוגהו מכתב ידו של הרמב"ם. אדרבה: בדיקה מדוקדקת מראה כי כמה וכמה טעויות סופר שתוקנו על ידי המגיה בכתבי-יד "הוגה מספרי" של ספרי המדע ואהבה – מצויות בכתבי-יד תימן, אף בעתיקים ביותר (אין המדובר במקומות שהרמב"ם תיקן ושינה את נוסחם, אלא בשגיאות פשוטות שנפלו בהעתקות ראשונות של החיבור, ומשם התגלגלו הלאה).

יתר על כן, מסתבר ששלושת העותקים שקנו בני תימן לא היו זהים זה לזה בכל הפרטים, ק"ו לתולדותיהם המועתקים מהם.

למרות כל זאת, בגלל שתי הסיבות האמורות לעיל, כתבי-יד התימנים אכן מצוינים לעומת אחיהם משאר הארצות, ודיוקם עולה בהרבה על דיוקם של כתבי-יד מספרד, מאשכנז, מאיטליה ועוד. היוצאים מכלל זה הם כתבי-יד המכונים כתבי-יד "מזרחיים", דהיינו כתבי-יד שנכתבו בארצות המזרח התיכון, מצרים, סוריה וארץ ישראל.

הסיבה לכך פשוטה: הוכחנו שבמצרים היה קיים במשך כמאתיים שנה כתב-יד המקורי של הרמב"ם; בארם-צובה שבסוריה היה קיים עוד כמאתיים שנה העותק הנכבד השלם שעליו אישורו של הרמב"ם; וגם בארץ ישראל היה לפחות עותק אחד של החיבור עם אישורו של הרמב"ם. בסביבתם של כתבי-יד אלה יכלו להגיע את הספרים באופן יותר מהימן ומדויק מאשר במקומות אחרים.

על כן, את משפט הבכורה בהדרת 'משנה תורה' יש לתת לכתבי-יד המזרחיים, ובראשם כתבי-יד מן הדרגה הראשונה והשנייה. אחריהם יש להדר אחר כתבי-יד התימנים העתיקים, הקרובים אליהם. לעיתים יש צורך להיעזר גם בכתבי-יד אחרים, ואז כדאי לשים לב לכתבי-יד מפורבנס, שגם שם היה כתבי-יד שהוגה מספרו של הרמב"ם, שהביא עמו ר"ש אבן

נובעת משתי סיבות:

א. מקור כתבי-יד תימן הוא בספרים שנכתבו בחיי הרמב"ם, כעדותו באיגרתו לעדת לונדון: "ערי תימן וערי הערביים... כבר נתנדבו מהן אנשים בעלי ממון, יברכם אלוהינו, ושלחו אלינו שלוחים וקנו שלושה נוסחאות (=עותקים) מן החיבור, וכתבו (נ"א: ונתנו) נוסחא בכל גבול וגבול".

ב. הסופרים התימנים ידועים כנאמנותם, כדברי הרב קאפח ז"ל בהקדמתו למהדורתו (עמ' י'): "יהודי תימן חכמיהם ויחידיהם שמרנים הם, מעולם לא העיזו לשלוח

נפה אחר נפה. מהדורת "רמב"ם מדויק"

ר' דוד היה תלמיד חכם בעל ספריה גדולה, ובעצמו סופר ומחבר פורה. שאלה חשובה מאוד לעניינינו היא האם גם הטופס המקורי של 'משנה תורה' הובא על ידו לארם-צובה. נראה כי התשובה לכך שלילית"

יד "לתקן" ו"להגיה" בשום ספר שהגיע לידיהם, ובוודאי לא בספרי הרמב"ם שהיה נערץ עליהם."

אולם, אין בשתי סיבות אלה משום ערובה לדיוק מוחלט. שלא כדברי הרב קאפח ז"ל שם, בני תימן לא העתיקו את ספריהם הראשונים מכתבי-ידו של הרמב"ם, אלא קנו עותקים מוכנים שעלו להם בדמים, כמו שמעיד הרמב"ם בעצמו. ההבדל הוא משמעותי מאוד: אילו היו אנשי תימן שולחים לבלרים מומחים שישבו בבית הרמב"ם ויעתיקו מספרו בנחת – יש להניח שהיו אלו עותקים מדויקים ביותר. אבל

הזה, אינו אלא כתב-יד שהרמב"ם חתם עליו "הוגה מספרי", שכלל את כל 'משנה תורה', והרדב"ז ראה במצרים ספר שאמר עליו שהוגה מאותו כתבי-יד. הלשון "שהגיה הוא בעצמו ז"ל" אינה דווקנית, אלא הכוונה שאישר בעצמו את הגהתו. במבוא ל"רמב"ם מדויק" הבאתי הוכחות נוספות לכך.

לסיכום: א. כתב-יד עם אישור הרמב"ם "הוגה מספרי" שהיה בארם-צובה, נחשב לכתב-יד המוסמך ביותר שהיה ידוע במאה הרביעית לאלף השישי. ב. הוא, ולא ספרו המקורי של הרמב"ם, היה בארם-צובה. ג. הוא הכיל את החיבור כולו, ולא רק את ספרי המדע ואהבה. נראה שהרמב"ם אישר את הגהת כתב-יד מספרו בסוף כל כרך מכריז.

כתב-יד שבארם-צובה לא היה היחיד שקיבל את אישורו של הרמב"ם בחתימת ידו. על קיומו של כתב-יד אחר של 'משנה תורה' שעליו אישור הרמב"ם בחתימת ידו שהוגה מספרו, יש בידינו עדות של ר' שם טוב בן אברהם בן גאון, תלמיד הרשב"א, בעל הפירוש 'מגדל עז' על 'משנה תורה', שראה אותו בעת שישב בארץ ישראל, והוא מזכיר אותו כמה פעמים בספרו. אפשר להוכיח שאין זה כתב-יד ארם צובה, אלא כתב-יד אחר.

לפי מיטב ידיעתכם, ועל סמך המחקר העמוק שבו השקעתם שנים רבות ועמל רב, אילו הם כתבי-יד המהימנים ביותר המצויים בידינו כיום?

ובכן, בהיעדר כתבי-ידו המקורי של הרמב"ם (לבד מדפי טיוטה בודדים של 'משנה תורה' שנמצאו בגניזה בקהיר), עלינו לתור קודם כל אחר כתבי-יד שהועתקו או הוגהו ישירות מכתב ידו, להם נקרא: כתבי-יד מן הדרגה הראשונה, ואחר כך אחר אלה שהועתקו או הוגהו ישירות מן הראשונים, ולהם נקרא: כתבי-יד מן הדרגה השנייה.

כאמור, מכל כתבי-יד שהיה עליהם אישורו של הרמב"ם "הוגה מספרי", לא נתגלה עד כה אלא כתב-יד אוקספורד של ספרי המדע ואהבה הנזכר לעיל, והוא הוכר בצדק ככתב-יד המהימן ביותר המצוי בידינו. אולם, ישנם לפנינו כתבי-יד נוספים, שנכתבו במצרים או בסוריה ו בארץ ישראל, שיש לגביהם עדות שהם הועתקו או הוגהו מכתבי-יד שעליהם חתימת יד רבנו "הוגה מספרי". במבוא למהדורתי אני מפרט אילו הם כתבי-יד אלו.

כתבי היד התימניים: נאמנים אך קנויים

מקובל מאוד לייחס מהימנות רבה לכתבי היד התימניים. ראשית, מדוע באמת? שנית, מה מקום יש להם באשר לרמת הנאמנות למקור בספר 'משנה תורה' של הרמב"ם? כאשר לכתבי-יד התימניים – חשיבותם הגדולה אכן אינה מוטלת בספק, והיא

פירוש המשניות להרמב"ם, למסכת נזיר, בכת"ק עם תיקון שעשה בספרו (כתב היד המקורי נמצא כיום בספרייה הלאומית בירושלים)

הנזכר מהספר שנמצא היום במדינת חלב מכתיבת יד רבינו משה עצמו, כפי מה שהוא מקובל לאנשי הארץ ההיא, לכן חליתי פניו שיתן לי הספר שהגיה, והגהתי זה הספר עליו (=על פיו) כפי האפשר לי בכל יכולתי, ומה שהוקשה לי בעניינים שהיו מוגהים לא כתבתי אותם עד שנתישבו לי מפי החכם הנזכר.

ר' נסים ביבאש פעל אפוא בתקופה שאחרי הדפסת ספרי הרמב"ם בוונציה, ככל הנראה במאה הרביעית לאלף השישי, הלא היא התקופה שחכמיה מדברים על כתב-היד שבחלב עם אישור הרמב"ם כמקור החשוב ביותר לבירור הנוסח הנכון בחיבורו. מדפדוף בעותקי הדפוס הנוכר, שמספר ההגהות המצויות בו אינו אחיד, ומשנתה מחלק לחלק, התרשמתי שהוא אינו יכול לתת תמונה מלאה של נוסח כ"י ארם-צובה.

אף על פי כן, רצינותו של הכותב, הניכרת מסוף דבריו, נותנת סיכוי לכך שההגהות שבספר יכולות לתרום תרומה חשובה לבירור הנוסח, ואילו היה בידינו גם הכרך הראשון של עותק-דפוס זה, היה אפשר לוודא זאת על ידי השוואת ההגהות שבספרי המדע ואהבה לנוסח כתב-היד, הנמצא לפנינו לספרים אלה. למרבה הצער, לא רק שאיני יודע האם הכרך הראשון קיים, אלא שלפי מה שנמסר לי הכרך השני נמכר להוצאת ספרים באמריקה, ואיני יודע מה עלה בגורלו.

המהדורות המקבילות:

עניים במ"א ועשירים במ"א

כמי שזכר את המומחיות הגדולה והנודעת ביותר בדיוק לשון הרמב"ם, מה דעת כת"ר על המהדורות שהופיעו עד כה בשנים האחרונות?

בדורנו הופיעו מהדורות חדשות וחשובות של הרמב"ם, על ידי

"הרב קאפח ז"ל ההדיר את 'משנה תורה' אך ורק על פי כתבי-יד תימניים שהיו באוספו הפרטי, אך כתבי-היד שלו רובם ככולם מאוחרים ואילו בספריות שונות מצויים כתבי-יד תימניים עתיקים ומדויקים מהם"

תיכון מתרגם מורה הנבוכים אשר ביקר במצרים אחרי פטירת הרמב"ם.

אחד המקורות רבי-העוצמה לקביעת הנוסח הנכון, הוא פירוש המשנה של הרמב"ם בכתב-יד קדשו. הרמב"ם מעיד על עצמו שהוא כתב את 'משנה תורה' "דרך המשנה ובלשון המשנה". בהרבה מאד הלכות אפשר לפנות אל המשנה ופירושה בכתב-יד הרמב"ם, לבדוק מה היתה גירסתו במשנה וכיצד פירשה, ולראות את ההשפעה הישירה של הדברים על ניסוח ההלכות ב'משנה תורה'. גם משרידים אחרים של כתב-ידו של הרמב"ם, כגון דפי הטיוטה של

פירוש המשניות, דפים אחדים מ'הלכות הירושלמי', ואין צריך לומר דפי הטיוטה של 'משנה תורה' עצמו, יש לדלות הכרעות חשובות, וכן גם מתשובות הרמב"ם וצאצאיו.

עותק נוסף ומיוחד:

אינו מעניק תמונה מלאה

בתווך, בדפוסים הראשונים של הרמב"ם, הופיע עותק מיוחד שהתיימר להיות מוצג כתעתיק מתוך כתב-ידו. האומנם?

אכן. באחד העותקים נזכר בהגהה: "הספר שהגיה ה"ר נסים ביבאש ז"ל מספרי הרב ז"ל שמכתיבת ידו שבחלב", ובהגהה אחרת כתוב: "הספר שהוגה מספר שחתם בו הרב ז"ל". אין ספק שמדובר באותו הספר, הלא הוא כתב-יד ארם-צובה שעליו חתמת הרמב"ם, וזה פירוש הלשון "שמכתיבת ידו".

מתי הגיה ר' נסים ביבאש את ספרו מהספר שבחלב?

ובכן, הזדמן לי בשעתו לראות עותק מקורי של רמב"ם דפוס ונציה רפ"ד כרך שני ('משנה תורה') כולו נדפס בשני כרכים), שבסופו ישנה עדות חשובה בכתב-יד המגיה, וזה לשונו:

"בהיות שמצאתי אני אברהם בן ראובן ביד החכם השלם כה"ר נסים ביבאש יצ"ו ספר רבינו משה מוגה, שהגיה אותו החכם

עדכון מבחן פרקים א"כה בתניא

המבחן יתקיים באופן דיגיטלי ביום חמישי, ב' אב
בין השעות 19:00-21:00, 13:00-15:30

נכנסים לאזור האישי
באתר לב לדעת lladaat.co.il
הכניסה באמצעות שם משתמש וסיסמה
(מספר הטלפון ומספר זהות)

או

מחייגים לטלפון
מספר 08-9786892
הכניסה באמצעות מספר זהות

קרטיסי 'לב לדעת' טעונים במלגות יחולקו לאחר המבחן
באמצעות הדואר והנציגים

שיעור סיכום והכנה

חלקו השני של שיעור הסיכום מאת הרב יצחק קפלן
יתקיים ביום חמישי כ"ד תמוז בשעה 22:00

ובערוץ
לב לדעת

בטלפון:
03-9786688 ואחר כך
870-3447-1173 ואז ##

בזום:
<https://us02web.zoom.us/j/87034471173>

את חלקו הראשון של השיעור ניתן לקבל במייל של תכנית הלימוד וכן להאזין בערוץ לב לדעת

שו"ת 'לב לדעת' עם רבני התכנית:
טל: **072-2219050** שלוחה 2

ימים ראשון - חמישי | צהריים: 13:30-15:30 ערב: 21:30-23:00

לבירור רישום ופרטים נוספים:

טל: **072-2219050** שלוחה 5

ימים ראשון - חמישי | בין השעות 13:00-15:30

א חסידישע פארבריינגען

הרב שנתני סלביצקי, שליח הרבי באנטוורפן

בין המצרים: איך ממשיכים את המקדש בנפש

מה ההסבר לכך שבית המקדש השני עמד ימים רבים יותר מבית המקדש הראשון, למרות שחסרו בו דברים רבים • איזה מאורע מבהיל אירע בעיצומה של תקיעת שופר בחצר הרבי • ומדוע הבעל שם טוב לא הסכים שאדמו"ר הזקן, בעל התניא, יראה אותו או ישמע עליו בעודו רק בשנים

את הסיפור הבא שמעתי משני אנשים שנכחו בעת שהתרחש, בראש השנה בבית המדרש של הרבי. אתם יכולים לתאר לעצמכם איזו התרגשות הייתה באוויר כשהרבי ניגש לתקוע בשופר. את כל המכתבים והפתקים עם הבקשות ששלחו לרבי לראש השנה הניחו בשקים גדולים על הבמה. הרבי היה אומר את הפסוקים, מברך ומתחיל לתקוע בשופר. לפעמים השופר היה קצת נתקע, אבל באותה שנה הכל הלך חלק, עד שהגיעו לתקיעה האחרונה.

הרבי מתחיל לתקוע, וזה לא הולך. מנסה את הצד הזה, מנסה את הצד הזה – ושום דבר. הרבי מחליף שופרות אבל גם זה לא הולך. ואז הרבי לוקח את הטלית שלו, ומשליך אותה מעל הראש ומעל כל שקי המכתבים שכתבו לו. דממה בקהל, וכולם יכולים לשמוע איך הרבי בוכה. הרבי בוכה, בוכה, מרים את הטלית, מחזיק שוב את השופר, אך גם הפעם – אין קול. שוב זורק הרבי את הטלית על עצמו ועל כל המכתבים, שוב הרבי בוכה, מרים את הטלית – וגם הפעם השופר לא נענה לו. בפעם השלישית מרים הרבי את הטלית ומביט באחד האברכים שעמד מולו, אף פעם לא ראו את הרבי מבטי כך במישהו. הרבי מסתכל לצד השני על אדם נוסף, מסתובב לצד אחר ומסתכל במבט חודר על כמה וכמה אנשים. ואז הרבי לוקח את השופר – והפעם התקיעה הולכת בקלות, חלק...

אחרי ההבדלה במוצאי ראש השנה, בא לרבי אותו אברך שהרבי הביט בו וביקש ברכה לילדים. אמר לו הרבי: "אני מוכן לתת ברכה בתנאי שתקיים את ההחלטה שהחלטת בראש השנה". רוח הקודש בגילוי! אותו אברך החווה תנועה לרבי, כאומר שאינו יודע על איזו החלטה מדובר, והרבי אמר לו: "ההחלטה שהחלטת בתקיעת שופר". אהה... בסדר. הסקרנים שאלו אותו אחר כך מה החליט, והחסיד ענה: "כשראיתי שהרבי נתקע עם השופר אמרתי לעצמי בלבי: אם הקדוש ברוך הוא מזכה אותי בילד, בשנה הבאה אני מביא אותו לשמוע תקיעת שופר אצל הרבי".

אתם יכולים להיות בטוחים שבשנה הבאה נולד ילד, והלוואי שה' ישלח לכולם ילדים בקלות ובשמחה. בגיל חודשיים-שלושה הגיע התינוק לתקיעת שופר. ותדעו לכם, זה לא פשוט בצפיפות שהייתה אז ב"ת"ת 770'. במוצאי ראש השנה עבר האברך עם התינוק לפני הרבי לקבלת יין מכוס של ברכה, הרבי מזג לו לכוס, מזג גם לילד ואמר: "זה אחד הילדים של תקיעת שופר!".

אנחנו חושבים שכשהשופר לא הולך, זה כנראה כי הוא נרטב, או שלא הניחו אותו בשפתיים במקום הנכון, אך להוריד נשמות לעולם זה לא קל. הנשמה צועקת "אוי ווי! לא רוצה לרדת". בייחוד בנשמות גבוהות יותר יש העלם והסתרה. בתקיעת שופר נשברות המחיצות, וזה אחד הילדים שנמשכו לעולם הזה בתקיעת שופר. אבל אני רוצה לשאול אתכם: למה הרבי הבטיח לו ילד רק "בתנאי שתקיים את ההבטחה שלך"? הרבי לא יכול להמשיך את אותה נשמה בלי שהתינוק יגיע לתקיעת שופר?

כתוב בגמרא: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה". ואני שואל אתכם: אם בזה הרגע אנו שומעים תקיעת שופר. משיח בא! נרוץ לבית המקדש, איזו שמחה. האם בן אדם שלא התאבל על ירושלים, שלא שמע על בית המקדש מימיו, לא יראה את המקדש? ודאי שיראה! אז למה התכוונה הגמרא?

הבה נתבונן יותר בעצם המושג בית המקדש. יש אנשים שמסתכלים עליו בתור בית מפואר, אבל זו לא הנקודה. על בית יפה לא מתאבלים אלפיים שנה. בית המקדש פירושו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הוא בלב שלך! כשנבנה בית המקדש השתנה כל היחס של אנשים אל עצמם ואל זולתם. המקדש איננו רק בניין. הוא בנפש, במהות, והוא משנה את כל המציאות.

אם אני מבין שהמקדש שינה משהו בכל המציאות, והוא נחרב – אז איבדתי משהו עמוק בנפש. איבדתי משהו בזהות שלי, בהתקשרות שלי אל הקדוש ברוך הוא. כשיבנה בית המקדש, מי שיסתכל עליו רק בתור בניין יראה בית יפה, אבל מי שהתאבל עליו כי הבין שזה קשור למהות שלו, יראה אותו באמת.

חז"ל אמרו "זוכה ורואה בשמחתה", לא "יראה" בלשון עתיד אלא "רואה" בהווה. יש אנשים שהקב"ה נתן להם חוש נגינה, אבל יש אנשים שה' לא חנן אותם בחוש הנגינה. אני בטוח שהייתם פעם בהתוועדות כשמישהו זייפן ישב לצדכם ושר בקולי קולות. לסתום את האוזניים אי-אפשר כדי לא לפגוע בו, אבל גם להמשיך לשמוע אותו קשה מאוד... האמת היא שאם הניגון האמיתי לא היה מונח לי בראש, לא הייתי שומע זיוף. ככל שאני מרגיש יותר זיוף, זהו סימן שבנפש אני מרגיש יותר את הניגון האמיתי, אחרת לא הייתי יודע שזה זיוף.

ככל שאני מרגיש יותר חושך, אני קשור יותר לאור. מי שמתאבל על בית המקדש, מי שכואב לו, מי שמרגיש שהעולם מזייף כשאין מקדש – הוא באמת מרגיש ורואה בפנימיותו כבר עכשיו את בית המקדש, אחרת הוא לא היה יכול להצטער כל כך. החסר לא היה צורם לו כל כך. ואם עדיין לא כואב לנו כל כך, עלינו לדעת שככל שנלמד, נתעסק ונבין מה בית המקדש עושה לנו, נוכל להיות קשורים אליו.

להתעורר מלמטה

בבית הראשון היו דברים רבים. ארון הברית, אש שירדה מן השמים, אורים ותומים, רוח הקודש. בבית המקדש השני לא היה ארון, לא אש מן השמים, לא אורים ותומים. גם רוח הקודש לא הייתה. אבל כלל נקוט בדידנו ש"מעלין בקודש ואין מורידין", אז מדוע בבית המקדש השני לא הייתה עלייה? כתוב על הבית השני "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", ובאמת הוא היה גדול, גבוה ומפואר יותר מהראשון וגם התקיים יותר שנים. איך זה יכול להיות?

משנה תורה

על כר' אהרן וכל ר'ע

המשך מעמוד 8

פ"ט". מבחיל, איך יכול נוסח משובש של הדפוסים לגרום להפוך את דברי הרמב"ם על פיהם. כאן לא יכלו עורכי רמב"ם פרנקל להתעלם, והואיל באופן חריג להציג גם את הנוסח האמיתי של כתב-היד לצד נוסח הדפוסים.

הרב רנ"א רבינוביץ ז"ל, ששאף להצמיד את פירושו יד פשוטה לנוסח אמין של החיבור, לא עסק בנושא הגרסאות באופן שיטתי. הוא בחר לכל ספר כתב-יד אחד, ולפעמים נעזר בכ"י נוסף, שנראו לו מהימנים על פי בדיקת מקומות מסופקים, ומעבר לזה כמעט שלא עסק לא בחילופי גרסאות ולא בהשוואת נוסחו לנוסח הדפוסים.

חיסרון נוסף, המשותף לכל שלוש המהדורות הוא, שאין הלומד רואה לנגד עיניו – מבלי חיפוש מדוקדק בהערות – במה שונה נוסח המהדורה החדשה מנוסח הדפוסים הרגילים, ולפיכך אין הוא יודע באופן מיידי מדוע עדיף הנוסח שלפניו מנוסח הדפוסים.

להקל על הלומד:

לא נמשכנו כסומין

אחרי הדברים הללו, שחובה לציין כי הם דוגמית בלבד מתוך שיחה ארוכה ועמוסה ציטוטים ומקורות, כיצד, אם כן, אתם מסכמים את חשיבות מפעלכם במהדורת 'משנה תורה' להרמב"ם שעליה כה עמלתם?

אצטט ברשותך את הדברים שכתבתי במבוא: "לא לשם תחרות עמלנו במהדורה זו, אלא לשם שמים. כבר ציינו שבתחום הפרשנות יש במהדורות הנ"ל מעלות רבות שאין במהדורות. החידוש שבמהדורה זו הוא בתחום מסירת הנוסח והצדקתו.

מטרת עבודתנו היא לתת לפני הלומד נוסח של 'משנה תורה' הקרוב ככל האפשר לנוסח הסופי של החיבור כפי שיצא מתחת יד הרמב"ם ז"ל, ולצרף אליו מידע מדויק, גלוי ושקוף, שיאפשר לכל לומד לדעת את מקור הנוסח שלנו, להכיר את שינויי הגרסאות המשמעותיים המצויים בכתב-היד המהימנים ביותר, ולראות בעיניו את ההבדל בין נוסח הפנים שלנו לנוסח הדפוסים הרגילים (ורשא-יילנא) הניתן ממולד עמוד מול עמוד, כדי שיוכל להעריך בעצמו את אמינות הנוסח.

למרות שביססנו את הנוסח של כל ספר על כתב-היד החשוב ביותר המצוי בידינו לאותו הספר – לא נמשכנו אחריו כסומין. במקומות שבהם נוסחו של כתב-היד העיקרי שגוי בעליל, והנוסח הנכון מצוי בכתב-יד מהימנים אחרים – נתנו בפנים את הנוסח הנכון לפי כתב-היד האחרים, ואלה צוינו במפורש בהערה, ביחד עם נוסחו של כ"י אחר. כך אין הלומד את הפנים מופרע על ידי שגיאות, ויש בידו כל המידע לגבי מקורות הנוסח.

את העבודות שבהכנת מהדורה זו, מלאכה שכמעט שאין עמה חכמה, קיבלתי על עצמי לכבוד התורה, ולכבוד רבנו הגדול. לא חסכתי טורח ועמל של העתקת כתב-היד, השוואתם, ובירור הנוסחה האמיתית על פי עדי הנוסח המוסמכים. לא סמכתי על סברה ולמדנות, ולא ניסיתי לפרש את שיטת רבנו בסוגיה כדי להכריע בין הגרסאות, שכן כל לומד גמרא בעיון יודע, שפעמים הרבה מה שנדמה לו בהשקפה ראשונה כפירוש דברי הרמב"ם – מתברר לו אחרי העיון הפכו, ואחרי עיון נוסף שוב רואה שטעה, ומי הוא זה שיאמר קבלו דעתי? את תפקידי ראיתי במסירת הנוסח המקורי של החיבור, ככל שיש בידינו למסור בדייקנות. מעתה ספר 'משנה תורה' מונח, כל הרוצה ללמוד – יבוא וילמד, לפרש – יבוא ויפרש."

קטוננו מהביע בפניכם ברכת יישר כוח על מלאכת הקודש אך משנה תורה נישא על שהואלתם לפתוח צוהר בפני קוראי 'כי קרוב' לה עצמה ולמה שחביב מאחוריה ובין שורותיה. אשריכם מזכי הרבים. ■

זה לא שלנו!

התשובה היא שאי אפשר שהכל יגיע מלמעלה. כדי שהברכה תחול אתה צריך לעשות מה שהחלטת, לעורר מלמטה את הנפש שלך במשהו. בקשר לזה מסופר שפעם קרא המגיד ממעזריטש זי"ע, תלמידו הגדול של מורנו הבעל שם טוב הקדוש, לתלמידיו, ואמר לכל אחד מהי העבודה הרוחנית שלו ומהי הדרך שלו בעבודת ה'. כשהגיע אליו אדמו"ר הזקן ושאל מהי הדרך שלו, אמר לו המגיד: "את הדרך שלך אתה צריך למצוא לבד".

בחי' מלמדים שהעבודה היא 'מלמטה למעלה'. אמנם הרבי נותן לך את הדחיפה, אבל העבודה היא שלך. כשאדמו"ר הזקן היה בבטן אמו, ביקש הבעל שם טוב מאביו, ר' ברוך, לא לספר לילד שום דבר אודות הבעל שם טוב. אדמו"ר הזקן אכן לא הכיר את החסידות, עד שכאשר הגיע לגיל שש-עשרה התלבט אם ללכת ללמוד אצל הגאון מוילנא או אצל המגיד ממעזריטש. ברגע האחרון אמר לעצמו: ללמוד אני קצת יודע, אבל להתפלל אינני יודע כלל, ונסע למעזריטש. תארו לעצמכם שאדמו"ר הזקן לא היה מגיע בסוף לרב המגיד, מי יודע אם היינו מתוועדים פה היום? ובכלל, איך העולם כולו היה נראה?

אך הדבר המדהים ביותר הוא עד כמה הבעל שם טוב היה מוכן לקחת סיכון, שאדמו"ר הזקן לא יכיר אותו ולא את תורת החסידות. למה הוא עשה את זה? כיוון שבחב"ד צריכה להיות העבודה מלמטה למעלה, לא נותנים לך כפית בפה. אתה צריך לעשות הכל בעצמך. לכן גם הבעל שם טוב רצה שאדמו"ר הזקן יבוא לחסידות מעצמו, מתוך העבודה שלו.

אומרים שתרגולת דוגרת על הביצה עשרים ואחד יום. היא לא זזה מהמקום והתרגול מביא לה את האוכל, ובזמן זה היא מרעיפה על הביצה חום ואהבה כדי שתתפתח ויבקע מתוכה אפרוח. אבל לפעמים, כשהביצה נפתחת, רואים שם אפרוח מת. למה זה קרה? אמא שלו כל כך התאמצה והשקיעה עד שהוא נהיה לאפרוח שלם. אבל אז, ברגע הזה, הוא צריך לפתוח בעצמו את הביצה ורק אז הוא הופך לאפרוח. אם יש לו כל הכוחות אבל הוא לא עושה את הצעד האחרון הזה, לבקוע את הקליפה, הוא ימות. כך גם אנחנו, שום דבר לא יעזור עד שנבקע בעצמנו את הביצה ונעוף.

לפעמים – אפילו אם רק לעתים נדירות – יש לנו התלהבות לקראת התפילה או לקראת עשיית מצווה, ואנחנו מרגישים כל כך טוב עם עצמנו... אבל האמת היא שכשיש לנו בתפילה חיות שהגיעה מעצמה, זה לא שלנו. זה מגיע מלמעלה. אנחנו מתפללים בהתרוממות רוח, ואז בארוחת הבוקר אנחנו בעננים – לא הייתה לי מחשבה וזה וממש הרגשתי אלוקות. ועכשיו? אוכלים לחם עם ביצה. איזה יופי, יש לי גם עולם הזה וגם עולם הבא. וזה בדיוק הרגע שבו הנפש הבהמית תופסת אותנו. היא כל זה לא שלנו, הכל בא ממנו יתברך! אני לא עשיתי כלום, אז מה אני כל כך מדושן עונג מעצמי?

זה העומק של בית המקדש השני. בית המקדש הראשון זה שפע גדול בלי תנאים, לכן הוא גם לא מזכך אותך כראוי. אם אתה רוצה שבית המקדש שלך יהיה גבוה יותר, יאריך ימים ויהיה עם יותר אור – אתה צריך "אתערותא דלתתא", התערורות מלמטה. בבית השני הייתה פחות השראה כי היה צורך גדול יותר במעשינו, ולכן הירידה הזאת הייתה בעצם עלייה. עד היום ממשיך המקדש להשפיע שפע קדושה לכל אחד שמצדו עושה מאמץ. אם אנחנו ממשיכים את השפע שלו, הוא קיים אצלנו ומי שרוצה יכול להרגיש זאת.

בית המקדש נשאר בנו. אם נמשיך את "ושכנתי בתוכם", אם נמשיך לכבוש את ארץ ישראל שבנפש ואת ארץ ישראל הממשית, נראה ששום דבר לא הלך לאיבוד. הצרות, השואה ומסירות הנפש של עם ישראל זה לא דבר היסטורי שעבר וחלף, בזכותם אנחנו פה. אנחנו צריכים להמשיך לגלות אלוקות בעולם, עד שנוכה שיקרוב "והיה ה' למלך על כל הארץ", ושיהיה ה' למלך על כל העולם כולו, אמן! ■

לפיכך קראתי שם חיבור זה משנה תורה...

גבהנים וזוכים

מידי שבוע: בכל מוצאי שבת יתקיים
מבחן טלפוני בשיטה אמריקאית
על שבעת הפרקים
שנלמדו במהלך השבוע הקודם
בין העונים נכונה על מרבית התשובות (ציון 85 ומעלה)
תתקיים הגרלה מדי שבוע על מספר מלגות

פרס ראשון

ע"ס: **2,000** ₪

פרס שני

ע"ס: **1,000** ₪

פרס שלישי

2 הגרלות
כל אחת ע"ס: **500** ₪

ניתן להשתמש בכסף לרכישת ספרים או לקבלו במזומן

שים לב:
אף פעם
לא מאוחר!

כל שבוע עומד בפני עצמו,
וניתן תמיד
להצטרף לתכנית.

מתנה!

מצט
ללימוד

במשנה
להר
הי"ד

פרק
זמס"מ
כל התורה
בשלוש

מבצע מיוחד למ

מעוניין להצ

התקשר וק

את הספר הראשון (ספר ה

במהדורת ובלכת

להצטרפות לפר

885

ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה!

3 פעמים בשנה

בגיוס התמדה:

השתתפות ב-15 מבחנים (מתוך 18 מבחנים)
מוזכה בכניסה להגרלת נוספת:

2 זוכים בסך:

₪5,000
כל אחד

מועדי הגרלות:

- 1. מוצש"ק פר' תולדות ה' כסלו תשפ"א - על מבחנים 1 עד 18.
- 2. יום שני א' דחזה"מ פסח תשפ"א - על מבחנים 19 עד 36.
- 3. מוצש"ק פר' עקב כ"ב מנחם אב תשפ"א - על מבחנים 36 עד 54.

פעמיים בשנה

מלגת הצטיינות:

250 הנבחנים שיקבלו את הציון הגבוה ביותר
במהלך כל 25 מבחנים, יקבלו:

₪250
ללא הגרלה

מועד א: מוצש"ק פר' שמות כ"ה שבת תשפ"א (על מבחנים 1 ועד 25)
מועד ב: מוצש"ק פר' פנחס כ"ג תמוז תשפ"א (על מבחנים 26 ועד 50)

תכנית 'פלפולא דאודייתא':

בכל חודש ניתן לשלוח 'חבורות' כתובות העוסקות
בנושא מתוך 30 הפרקים שנלמדו במהלך החודש.

החבורות הטובות ביותר יזכו את כותביהם
בפרסים יקרי ערך.

פרס ראשון **₪5,000**

פרס שני **₪2,000**

פרס שלישי **₪1,000**

דפים
היזמי
התורה
מב"ם
החזקה
ליום
את הלכות
התורה כולה
שנים!

צטרפים חדשים!

שרף ללימוד?

במתנה

מדע) של 'רמב"ם המבואר'

בדרך' מפוארת.

ים ולמבחנים:

***68**

נשמרתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדרך היומית

מסכת שבת קכח – קמב

מלכים הם, רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא הרי שהיו נושין בו אלף מנה ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותו ומלבישין אותו איצטלא הראויה לו. תנא משום ר' ישמעאל ותנא משום ר' עקיבא כל ישראל ראויין לאותה איצטלא

(שבת קכח, א)

שלוש הלכות אלו הן מטעם זה דכל ישראל בני מלכים הם, שהם מהפנימיות והעצמיות:

מטלטלין שבדי זכוכית, שבדי זכוכית דינא כמאכל בהמה לעניין טלטול בשבת. והעניין בזה: זכוכית נעשה מחול (כמו שאמר בגמ' לעיל טו, ב "תחילת ברייתן מן החול"), שהוא מתפרד לחלקים רבים דקים, וברוחניות היינו הנבראים שהם נפרדים, מפני הסתלקות אור הקדושה, כמבואר בלקוטי תורה פרשת בלק. ושבדי זכוכית הרי חזרו לבחינת הפירוד. ואף על פי כן על ידי ישראל שהם מבחינת הפנימיות והעצמיות, גם שבדי זכוכית יכולים להתברר בדוגמת בירור האוכלים.

וזהו מפני שהוא מאכל לנעמיות, שהנעמיות יכולה לברר הכל, וכדאיתא בחז"ל (ירושלמי יומא פ"ד ה"ד, במדבר פ"ב ד) בעניין זהב מזוקק, שנעשה על ידי "שהיו מאכילין אותו לנעמיות והן מבררות ומנקות אותו במעיהן ויוצא ממעיהן מזוקק", שע"י אכילתן נעשה הזהב מזוקק לבנין בית המקדש. והשורש לזה הוא כי הנעמיות יש לה ראייה חזקה ביותר, עד שבראייתה מחממת את ביצתה עד שיוצא אפרוח (כמ"ש בס' חרדים דברי כיבושין ספ"ד ובעץ חיים שער ח' פרק א'), ועניין הראיה ברוחניות הוא בחי' החכמה שעל ידי זה הוא הביורור, דבחכמה אתברירו. ובכל אחד מישראל יש בחינת ה"נעמית" – הכח לברר גם ענינים אלו.

ומימרא זו אמר רשב"ג שהיה נשיא – ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו (כמ"ש בס' קהלת יעקב מערכת רבי). דהיתרון דיעקב אבינו על אברהם ויצחק הוא, שעניניהם של אברהם ויצחק לא נמשכו בכל יוצאי חלציהם, משא"כ יעקב שהיתה מטתו שלמה. וכן הוא בנשיאי ישראל שבכל דור שפועלים על כל אנשי דורם.

סכין על גבי מכותיהן שמן ורד היינו שישיראל להיותם מבחי' הפנימיות, הרי הם ממשיכים רפואה משמן ורד, שהוא פנימיות החכמה. וכידוע דשמן בכלל הוא בחי' החכמה, ושמן ורד (שדמיו יקרים ואינו מצוי) הוא פנימיות החכמה. והנה פנימיות החכמה היא נעלית ביותר, שלכן אינה באה אלא באופן של סיכה, שסיכה היא מבחור, ובכל זאת הרי זה נחשב כשתיה (יומא עו, ב) שבאה בפנימיות האדם.

ועניין זה ד"כל ישראל בני מלכים הם" בשייכות לשמן ורד – אמר רשב"ג, שהוא מקור פנימיות התורה.

הרי שהיו נושין בו אלף מנה אלף הוא בחי' הכתר, ונושין בו אלף מנה הוא שפגם בהמצוות ששרשן בכתר, דתרי"ג מצוות התורה ו' מצוות דרבנן מספן תר"ך, שהן תר"ך עמודי אור דכתר. והוא לבוש איצטלא בת מאה מנה – דמספר מאה מורה על בחי' החכמה, כי שורש כל הנשמות הוא מחכמתו ית', ונקודת החכמה היא בשלימות אצל כל אחד ואחד מישראל אפילו בקל שבקלים, וכמבואר בתניא פ"ח, וע"י נקודה זו נמשך בו אלקות בדרך מקיף, שזהו עניין איצטלא, שהוא לבוש מקיף לגוף האדם.

בן מלך גם כשהנהגתו הפוכה

אמר אב"י... כולחו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הם

(שבת קכח, א)

הענין הוא דהנה בני מלכים הם מעצם האב, ולכן כל עניני הנהגת הבנים ומעשיהם נוגעים לאב בעומק ובעצמות יותר מכמו אנשים זרים, כנראה במוחש כאשר הבנים מתנהגים במעשה הטוב ובהנהגה טובה כרצון האב הוא עונג גדול ועצמי, וכן להפך כאשר הבן עושה שלא בטוב הוא צער עצמי, וטעם הדבר הוא לפי שהבן הוא מעצמו ומהותו ממש.

ועל דרך זה הוא בני מלכים הרי כל מהותם ועצמותם הוא ממהות ועצמות המלך, אם כן הרי הם בעלי מעלה ובעלי כח וגבורה במעלה וגבורה עצמית הבא מעצמותו ומהותו של המלך. ולכן גם כאשר בן המלך נתרחק מן המלך עד שאינו מקיים ציווי המלך, הנה כאשר מתבונן במעמדו ומצבו כי ברע הוא, הרי להיותו בן מלך ויש בו גבורה עצמית הנה כח גבורתו זו הרי הוא מתעורר ובא אל אביו המלך, וגם אם נפל בשביה אל מנגדי המלך, הרי אינו דומה מעלת בן מלך עם היותו בשביה למעלת הדיוט, כי עדיין ניכר וידוע מעלתו של בן המלך. ובתנועה אחת יכול שיהפך מן ההיפך אל ההיפך לגמרי לחזור לקדמותו, על ידי שיפנה לאביו המלך, ואז יתקשר ויתעצם אתו והיו לאחדים.

וככל המשל הזה יובן בעבודה דכל עניני בני ישראל נוגעים למעלה מאד, ומובן דהחטא ועון דנשמות ישראל נוגע מאד. ועל ידי העדר הביטול וקבלת עול מלכות שמים, באים לידי העדר ידיעת דיני התורה, ומן השוגג באים ר"ל אל המזיד, ונופלים ח"ו בגלות ושביה במקום הקליפות וסט"א, וגורמים בזה צער גדול למעלה כביכול. אמנם כל ישראל בני מלכים הם שהם בעלי מעלה ובעלי גבורה בעצם מהותם, וע"י התשובה מעומק ופנימיות הלב במסירת נפש הרי הם יוצאים מהשביה ומתקרבים אל מהותו ועצמותו ית'.

וזהו החידוש דכל בני ישראל בני מלכים הם, דאף אם נתרחק ונמצא בשביה, הרי בן מלך הוא בעצם מהותו, ועל ידי שמעורר את התקשרותו העצמית עם הקב"ה, יכול לחזור ולהתעצם ולהיות עמו לאחדים.

וזהו אמר אב"י כו' כולחו ס"ל כל ישראל בני מלכים הם. אב"י הוא ר"ת אשר בך ירוחם יתום. והעניין ברוחניות הוא כמבואר בלקוטי תורה על הפסוק "כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני" – כי מי שהעביר את הדרך ופגם בתורה שהיא חכמתו ית', נקרא אבי ואמי עזבוני, אבל מכל מקום לפי שכל אחד ואחד יש לו בנפשו אהבה הטבעית לה' בהעלם על כל פנים, הרי מכת זה מתעוררים עליו רחמים גדולים, בבחי' והו' יאספני, כמשל בן המלך שהיה בשביה וחזרו ובא אצל אביו.

כוחם של ישראל לברר הניצוצות

רשב"ג אומר אף מטלטלין שבדי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות... רבי שמעון דתנן בני מלכים סכין על גבי מכותיהן שמן ורד... רבי שמעון אומר כל ישראל בני

אמנם היות שנכשל בחטא, הרי ענשו הוא שיפשיטו ממנו ח"ו איצטלא זו וילבישו אותו איצטלא הראויה לו שהם לבושים דקליפה ר"ל, ועל זה אמרו ר' ישמעאל ורע"ק דכל ישראל בני מלכים, שהם ראויים לאותה איצטלא לפי שהם בני מלכים, ובני מלכים הרי כל מהותם ועצמותם הוא מהותו ועצמותו של האב, וגם אם פגמו במצוות, הרי ע"י התשובה מפנימיות ועצמות נפשם, נתתקן הפגם.

(ע"פ תורת חיים תולדות קנב, ג. ספר המאמרים קונטרסים ח"א ע' 274. לקוטי שיחות ח"ד ע' 1051. רשימות כ"ק אדמו"ר ז"ע חוברת קטז-יו)

ברית מילה למעלה מהתורה

מילה נפא דברי הכל דוחה שבת מנלן. . אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית ודורות. . ר' יוחנן אמר אמר קרא ביום ביום אפילו בשבת (שבת קלב, א)

והנה במכילתא עה"פ "ושמרו בני ישראל את השבת", ישנה ילפותא נוספת: "רבי אליעזר אומר דבר שהברית כרותה לו ואיזו זו – זו מילה שיותר לעשותה בשבת".

וי"ל דיש נפק"מ בזה מהו גדר הדין דמילה דוחה שבת. דלר"י שלמדן מביום השמיני ימול שבפ' תזריע, נמצא דהא דמילה דוחה שבת, הוא דין מדיני מילה שהרי למדים זאת מפסוק שנמצא בדיני לידה ומילה. ולהמכילתא שלמדים זאת מהפסוק ושמרו בני ישראל את השבת, נמצא דהוא דין מדיני שבת, דלא זו בלבד שהשבת נדחית מפני המילה, אלא שעל ידי המילה "שומרים" ו"עושים" את השבת.

אמנם לפי דרשת רנב"י שמקור דין זה הוא מפרשת מילה שנאמרה לאברהם, הרי נמצא שעשיית ברית מילה בשבת, למדים מהמילה של אברהם אבינו שהיתה לפני שניתנה התורה ולפני שנאמרה כל פרשת שבת. וי"ל, דלרנב"י, מה שמילה דוחה שבת הוא לא רק מדיני מילה או מדיני שבת, אלא שהוא למעלה ממדידת התורה ולמעלה מכל גדר השבת.

וביארור העניין הוא על פי מאמר רז"ל "גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות", מה שאין כן על כללות התורה נכרתו עליהן ג' בריתות בלבד כמבואר ברמב"ם סוף הל' מילה. וההפרש בין ב' הבריתות הוא, דהנה עניין כריתת ברית בכלל, הוא בין שני אוהבים שרוצים שיהיה לאהבתם קיום נצחי, וזה יכול להיות מחמת ב' אופנים: א. שני אוהבים שחוששים למצב של פירוד, שאולי במשך הזמן תשכח האהבה או שתהיה סיבה שתפריד ביניהם, ולפיכך עושים ברית, שלא תתבטל אהבתם. ב. כריתת ברית בין שני אוהבים נאמנים בנפשותם ממש כאהבת דוד ויהונתן או כאהבה עצמית בין אב לבן, שמלכתחילה לא יתכן שום מצב של פירוד ביניהם, וכל עניין הברית הוא רק להיות להם לאות וזכרון. וההפרש ביניהם הוא, דבאופן הא' הרי בעצם הם נפרדים, והאהבה היא דבר נוסף שנקנה אצלם להיות נמשכים זה לזה, ולפיכך יתכן בזה פירוד וביטול, והכריתת ברית הוא בשביל שלא יפרדו. מה שאין כן באופן הב' אי אפשר להיות פירוד, והברית היא רק אות וסימן על הקשר העצמי שישנו בלאו הכי.

ועד"ז הוא ההפרש בין הברית דתורה לברית מילה: הברית על קיום התורה ומצוות, היא במקום כזה שבו הקשר והחיבור של בני ישראל עם הקב"ה הוא בא על ידי עבודת האדם, לפיכך שייך בו חלישות וביטול בהעדר קיום התורה והמצוות, וזהו עניין הבריתות שנכרתו על קיום התורה ומצוות.

אבל הברית מילה, הוא התקשרות של עצם הנפש עם מהותו ועצמותו ית', דרגא זו בה ישראל וקודשא בריך הוא חד, והיינו שקשר זה אינו תוצאה מעבודת בני ישראל בקיום התורה והמצוות, אלא לפי שהקב"ה בחר בנו, ולפיכך לא שייך שום חלישות וביטול בקשר זה, כי מאחר שהאדם לא יצר את הקשר, אינו יכול לבטלו. וזהו עניין מצות ברית מילה, שהיא האות והסימן על קשר זה שבין הקב"ה וישראל. ולכן נכרתו עליה י"ג בריתות, שזה שייך ל"ג מדות הרחמים שמשם נמשך הכפרה על החסרון בקיום התורה והמצוות, והיינו על ידי גילוי הקשר העצמי שבין ישראל לקב"ה שאינו בטל בשום אופן, גם אם יש

חסרון ח"ו בקיום התורה ומצוות.

וזהו שלמדים מצות מילה מהמילה שהיתה לפני מתן תורה.

(ע"פ תורת חיים פורשת לך לך ד"ה בעצם היום הזה. לקו"ש חל"ה ע' 53 ואילך)

ברית מילה – מעבר לחיוב

תנו רבנן. . אבי הבן אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו (שבת קלב, ב)

לכאורה יש לעיין במה שתקנו נוסח הברכה "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", והרי ידועים דברי הרמב"ם בפירוש המשניות שלו (חולין ספ"ז) "ישים לבך על העיקר הגדול. . שכל מה שאנו. . עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון. . אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו מל עצמו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה [וכדאי בגמ' לעיל לגבי מילה, ש"ניתנה תורה ונתחדשה הלכה"]. ומכיון שהמילה שלנו היא מה שנצטוונו ע"י משה רבינו, מדוע א"כ נקראת "בריתו של אברהם אבינו"?

וצריך לומר, שאע"פ שיסוד חיובה הוא מה שנצטוונו על זה ממש רבינו, הרי שמהות מצוה זו היא המהות של "בריתו של אברהם אבינו".

וביארור העניין הוא, על פי ב' הענינים שבמצות מילה, כמבואר לעיל, שמלבד היותה מצוה רגילה, יש בה גם עצם הברית והקשר עם הקב"ה שלמעלה מקיום מצוה.

והנה אמרו רז"ל (ב"ר פ"א, ד) ש"ישראל קדמו לתורה", ואם כן מובן, שהעניין והקשר העצמי בין הקב"ה לישראל הוא למעלה מהברית על תורה ומצוות.

ועל פי זה מובנים ב' הענינים שבמצות מילה, כי גוף הציווי והחיוב בזה דומה הוא לשאר כל המצוות, אבל תוכן הברית הנפעל על ידי מצוה זו – השייך לעם ישראל – הוא "בריתו של אברהם אבינו" – עצם ישראל שלמעלה מתורה.

וזהו ג"כ מה שאמרו במשנה "כל המפר בריתו של אברהם אבינו כו' אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא".

והעניין בעבודת האדם הוא, דהנה ידוע שתוכן מצות מילה מדגיש את עניין המסירות נפש, וכמו שאמרו רז"ל (יל"ש ואחחנן רמז תתל"ו) עה"פ כי עליך הורגנו כל היום "וכי אפשר לו לאדם ליהרג בכל יום אלא זו מילה", וכמבואר בכ"מ בזהר (ח"א צג, א. צד, ב. ועוד. וראה רבנו בחי"פ לך לך יג) שכאשר אדם מל את בנו הרי זה כאילו הקריבו.

והנה במס"נ יש ב' גדרים: ישנו המס"נ כמו שהיא מצד גדריו וחיובי התורה, כמו בג' העבירות שיהרג ואל יעבור, או בשאר מצות כשהוא בפרהסיא או שעת הגזירה וכו'. אבל יש עניין המס"נ כעבודה כללית, היינו שבכל עניניו הוא תמיד עומד מוכן למסור נפשו להקב"ה, גם כשאינו מחוייב בזה ע"פ תורה, ויתירה מזה, גם כשע"פ תורה יש בזה שאלות וספיקות האם מותר למסור נפשו – שמס"נ זו היא מצד דרגת ישראל שלמעלה מהתורה, והכח למסירת נפש באופן כזה בא מההתקשרות עם הקב"ה מצד עצם מהותם של ישראל שלמעלה מהתורה, והיא "בריתו של אברהם אבינו".

(ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 55, חל"ה ע' 56-57)

מל ולא פרע כאילו לא מל (שבת קלב, ב)

הנה גם ברוחניות יש עניין המילה, וכמ"ש ומלתם את ערלת לבבכם, ובוזה יש ב' בחי' – מילה ופריעה, דעור המילה חותכין לגמרי, ועור הפריעה הוא שקורעין אותו.

ובעבודה הוא עניין תאוות איסור שצריכים להעביר לגמרי, ופריעה הוא עניין תאוות היתר, שיכולים להתהפך לקדושה להיות לשם שמים.

(ע"פ ספר המאמרים עת"ר ע' מג)

"להרעיש" על לימוד הרמב"ם

דברים שכתב הרבי אל הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ) עם סיום מחזור הלימוד הראשון של הרמב"ם היומי:

בטח "מרעיש" על-דבר הרמב"ם (הסיום, מחזור הב' וכו'). וככל שירעיש ויוסיף, אין חשש כלל המתאים ודבר זה להוראת הרמב"ם שצריך להיות "בדרך האמצעית", כי עדיין לא הגענו אפילו לשליש ולרביע.

דעת ארע"ה "שה' רצון, אפילו רצון, וכו' (הסיום, מחזור הב' וכו'). וככל שירעיש ויוסיף, אין חשש כלל המתאים ודבר זה להוראת הרמב"ם שצריך להיות "בדרך האמצעית", כי עדיין לא הגענו אפילו לשליש ולרביע.

להוראת הרמב"ם. הכוונה היא לדברי הרמב"ם המפורסמים (הלכות דעות פרק א, ד): הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה... שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שווה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. לפיכך ציוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוון אותם בדרך האמצעית.

עיר מקלט

הרב נחמיה וילהלם, שליח הרבי בבגדאד, תאילנד

לב אבות על (ידי) בנים

בינתיים יניב חזר לארץ, נכנס לשיבה ולאחר שנה נישא לבת ישראל כשרה והקים בית חב"די לכל דבר.

שנתיים חלפו. בליל שבת אחד, מיד כשהתחלנו את עונג השבת, נעמד יהודי כבן שישים וביקש ממני לדבר ראשון. אמרתי "בבקשה", והוא התחיל: "אני אבא של יניב". קצת נלחצתי ממה שהולך להתרחש, אבל נתתי לו להמשיך: "הבן שלי היה כאן, והוננו אותו עם תכשיטים"... הוא סיפר את כל הסיפור, ואז המשיך ואמר: "הבן שלי היה כאן במשך כמה שבועות והיום הוא חב"דניק וזכיתי ויש לי נכד בשם מנחם מענדל. אני רוצה לבקש ממך, כבוד הרב, יש לי עוד בן צעיר יותר שמסיים בקרוב שירות צבאי. אם אפשר, הייתי רוצה שגם הוא יהיה אצלכם כמה שבועות..."

יום אחד נכנס אליי צעיר העונה לשם יניב ומספר לי שהוא נפל בתרמית גדולה והפסיד המון כסף. משהו מהמקומיים שכנע אותו שיש כאן מכירה של תכשיטים בשמונים אחוזים הנחה במיוחד לתיירים, ושהוא יכול לקנות כאן ולמכור במדינות אחרות במחיר גבוה פי שלושה. יניב הלך אתו לחנות, שהייתה נראית אמינה, וקנה תכשיטים בכמה אלפי דולרים - כל הסכום שהיה לו לטיול. לאחר שהתלהב מחוש המסחר המוצלח שלו, הוא לקח מאבא שלו הלוואה של עוד כמה אלפי דולרים ולמחרת הלך וקנה עוד תכשיטים. הוא נסע לניו זילנד, אבל כשניסה למכור שם את התכשיטים גילה להפתעתו שכולם יחד שווים כמה מאות דולרים.

לאחר שחזר לתאילנד וגילה שהחנות נסגרה ואין עם מי לדבר, יניב הגיע אליי חסר כל וביקש את עזרתי. ניסיתי לסייע לו ובינתיים נתתי לו להתארח אצלנו. הבחור הסתובב עם כיפה, השתתף בכל התפילות והשיעורים והייתי בטוח שהוא בא מבית דתי.

יום אחד מצלצל הטלפון ואבא של יניב על הקו, שואל אותי לשלומי. לתומי סיפרתי שרואים על הבן שלו שהוא מגיע מבית טוב, והוא לומד ומתפלל ברצינות. ואז האבא התחיל לצעוק עליי: "מה עשיתם לו? החזרתם אותו בתשובה?". הייתי המום, ניסיתי לומר לו שהייתי משוכנע שהוא מגיע מבית דתי. האבא כעס עוד יותר, מה פתאום חשבתי כך. החלטתי שעדיף לשתוק וקיבלתי את הניפיה.

אלפי יעדים, נתיב אחד!
נתיב מדיה - היחיד שמגיע לכל בתי הכנסת בארץ!

אלפי בתי כנסת נהנים כל שבוע מחלוקת עלוני השבת בצורה הטובה והמשתלמת ביותר.

רוצה שהעלון שלך יגיע ליעדך? טלפון אחד והוא בנתיב הנכון.
074-703-5009